

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ:
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ
АСПЕКТИ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

ДНІПРО 2022

Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: колективна монографія / за заг. ред. І.П. Приходька, О.М. Губарик – Дніпро: Пороги, 2022. - 228 с.

Колективна монографія виконана в межах діяльності наукової школи «Обліково-фінансова інноваційна система АПК» та державної бюджетної теми «Інноваційний розвитку обліку, оподаткування і контролю у системі забезпечення економічної стійкості підприємств», ДРН № 0121U109731 (01.2021 р.-12.2025 р.).

Видання орієнтоване на науковців, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів аграрного та управлінського профілів, працівників органів державного управління та місцевого самоврядування, підприємців та іншими особами, які цікавляться цією проблематикою.

УДК 657.336.131.631.162

Матеріали колективної монографії подано в авторській редакції.

При повному або частковому відтворенні матеріалів даної монографії посилання на видання обов'язкове.

Представлені у виданні наукові доробки та висловлені думки належать авторам.

© Колектив авторів, 2022

Розділ 3. Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці 131

3.1. Особливості управління платоспроможністю та кредитоспроможністю аграрних підприємств 131

Масюк Ю., к.е.н. професор

Розділ 4. Стан та напрями вдосконалення управління фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва в умовах нестійкої економіки 167

4.1. Обліково-аналітичне забезпечення системи показників і оцінки якості функціонування механізму фінансово-економічної безпеки на підприємстві 167

Губарик О., к.е.н., доцент

Мотковський О., здобувач вищої освіти II рівня групи МгМТ(УФЕБ)-1-21

4.2. Сучасний підхід у формуванні ефективної інфраструктури забезпечення економічної безпеки аграрного сектору регіону в умовах децентроалізації 180

Кравченко М., д.е.н., професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

4.3. Підходи до моделювання управлінської складової фінансово-економічної безпеки підприємств 189

Кравченко М., д.е.н., професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Візніченко В., здобувач II рівня вищої освіти, групи МгУФЕБ-21

**РОЗДІЛ 4. СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ НЕСТІЙКОЇ ЕКОНОМІКИ**

**4.1. Обліково-аналітичне забезпечення системи показників і оцінки
якості функціонування механізму фінансово-економічної безпеки на
підприємстві**

Основою обліково-аналітичного забезпечення підприємства є інформація як сукупність відомостей про внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства, яка використовується при оцінці і аналізі економічних явищ і процесів для розробки і прийняття управлінських рішень. Слід зазначити, що управління економічною безпекою підприємства - це безперервний процес отримання інформації про рівень безпеки, ймовірності виникнення і розвитку викликів, загроз і ризиків з подальшою виробленням управлінських рішень, адекватних рівню безпеки.

Обліково-аналітична інформація формується в результаті роботи бухгалтерії і економічної служби підприємства. Така система забезпечує користувачів, тобто суб'єктів безпеки, всією необхідною інформацією, що міститься в регістрах бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарської звітності підприємства, тим самим створюючи умови для об'єктивної оцінки ситуації, встановлюючи реальний рівень безпеки, ступінь впливу певної загрози і прийняття обґрунтованих адекватних рішень.

Обліково-аналітичне супроводження містить інформацію, надану бухгалтерським обліком, а також інформацію, створену з використанням методів економічного аналізу. Згідно з цим визначенням і ролі в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства обліково-аналітична інформація повинна відповідати певним вимогам:

- чітко і достовірно відображати в зовнішній і внутрішній звітності всі господарські операції, що проводяться на підприємстві;
- забезпечення суб'єктів безпеки інформацією про поточний рівень економічної безпеки шляхом розрахунку найважливіших якісних і кількісних показників;
- виявляти, ідентифікувати і відстежувати розвиток внутрішніх і зовнішніх викликів, ризиків і загроз;
- для протидії промислового шпигунству і витоку конфіденційної інформації;
- формувати інформаційну базу для прийняття рішень в процесі управління економічною безпекою підприємства [2].

Основними напрямками реалізації обліково-аналітичного забезпечення механізму фінансово-економічної безпеки підприємства є:

- діагностика фінансово-економічного стану підприємства з метою запобігання його фінансових ризиків, неспроможності, банкрутства;
- оцінка стану і рівня економічної безпеки підприємства, надійності потенційних партнерів підприємства;
- оцінка стану безпеки і визначення стратегії діяльності на ринку потенційних і реальних конкурентів;
- збереження і примноження ресурсного потенціалу підприємства, його раціональне і ефективне використання;
- прийняття управлінських рішень щодо доцільності заходів з урахуванням виявлених загроз і небезпек;
- найбільш повне інформаційне забезпечення системи економічної безпеки підприємства в цілому, його окремих функціональних одиниць;
- сприяння у погодженні інтересів підприємства в цілому (як юридичної особи) та окремих співробітників (як фізичних осіб) для мінімізації загроз тощо.

Ключовим принципом, що дозволяє обліково-аналітичній системі досягати поставлених цілей, є безперервність взаємозалежного функціонування її компонентів: бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту.

Під методом аналізу фінансово-господарської діяльності розуміється комплексне вивчення, обробка і використання інформації фінансового і нефінансового характеру з метою виявлення і мобілізації резервів для ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства і встановлення оптимальної структури джерел формування цих ресурсів для забезпечення їх сталого розвитку [4].

Методи і прийоми обліку і аналізу фінансово-господарської діяльності, що використовуються на підприємстві в системі забезпечення економічної безпеки:

- Метод оцінювання;
- Бюджетування;
- Горизонтальний аналіз;
- Вертикальний аналіз;
- Стандарт-кост;
- Інтегральний аналіз;
- Аналіз чутливості;

Представлені методи і прийоми повинні:

- охарактеризувати стан функціонування підприємства,
- відображати результати управління своїми процесами,
- дозволяють переорієнтувати свої ресурси для досягнення стабільно високих виробничих показників,
- визначити оптимальну стратегію розвитку з урахуванням намічених тенденцій.

Метод оцінювання. Забезпечує грошовий вимір засобів і процесів підприємства.

В результаті грошової оцінки можна визначити загальну вартість необоротних і оборотних активів, що знаходяться в розпорядженні підприємства, і контролювати їх використання.

Він використовується для оцінки реальної вартості окремих активів, зобов'язань і капіталу з метою визначення інформаційних ризиків в системі економічної безпеки.

Бухгалтерський баланс і звітність - має на увазі узагальнення даних про фінансово-економічний стан, результати діяльності та грошових потоках компанії.

Він використовується для формування узагальнених показників (індикаторів), що характеризують стан фінансової надійності і економічної безпеки господарюючих суб'єктів.

Нормативна вартість. Передбачає розробку стандартів використання (нормативів вартості) для кожного виду ресурсів і виявлення відхилень фактичного використання ресурсів від встановлених нормативів.

Аналіз причин і винуватців виявлених відхилень і оцінки їх впливу на фінансовий результат підприємства в цілому і окремих сегментів діяльності. Він використовується для оцінки раціонального використання ресурсів та визначення ефективності та результативності діяльності окремих менеджерів з метою мінімізації внутрішніх загроз.

CVP - Аналіз (аналіз беззбитковості). Він заснований на порівнянні трьох величин: витрат підприємства, обсягу продажів і прибутку, залежність від яких дозволяє визначити дохід від продажу (обсяг продажів), що забезпечує беззбитковість діяльності або планований фінансовий результат. Використовується при прийнятті управлінських рішень в області економічної безпеки підприємства про доцільність того чи іншого напрямку діяльності в умовах існуючих загроз.

Бюджетування. Забезпечує процес розробки, впровадження, контролю, аналізу та коригування окремих бюджетів структурних підрозділів або

функціональних напрямків підприємства, їх узгодження та узагальнення для підприємства в цілому (рис. 1).

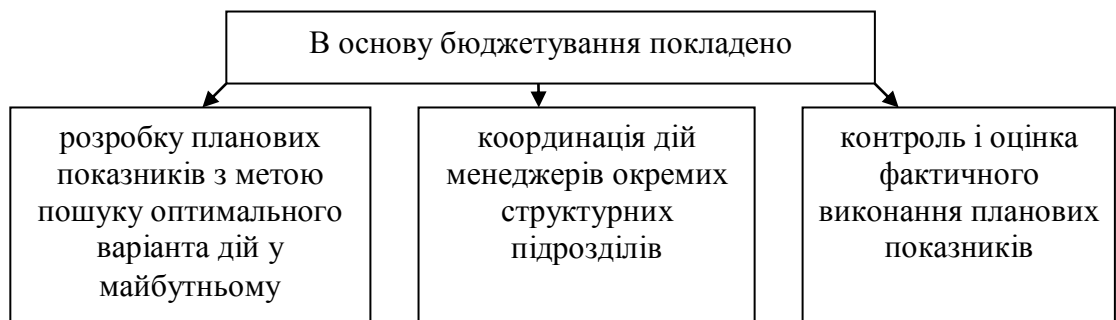

Рис. 1. Структурна основа бюджетування проекту

Існує методика впливу на керівників різних рівнів управління для забезпечення стратегічних (тактичних) завдань, пошуку резервів підвищення ефективності підприємства.

Використання елементів бюджетування відкриває нові перспективи для підвищення економічної безпеки підприємства, оскільки поєднання функцій планування, контролю та аналізу дозволяє максимально врівноважити інтереси всіх груп зацікавлених сторін. В системі економічної безпеки найбільш поширені такі композитні системи бюджетування, як бюджетний контроль і аналіз.

Аналіз чутливості. Забезпечує визначення впливу на фінансовий результат діяльності компанії недотримання планових показників або їх зміни. Він використовується в поєднанні з аналізом беззбитковості при прийнятті управлінських рішень в області економічної безпеки підприємства.

Вертикальний аналіз. Дозволяє визначити вплив кожного компонента на результат в цілому.

В ході аналізу розраховується питома вага окремих статей у фінансовій звітності. Він використовується для діагностики фінансового стану підприємства. В системі економічної безпеки підприємства

використовуються наступні аспекти аналізу: структурний аналіз активів; капітал; грошовий потік

Горизонтальний аналіз. На основі вивчення динаміки окремих фінансових показників (тренда) за певні періоди часу. У процесі аналізу розраховуються темпи зростання окремих показників і визначаються загальні тенденції їх зміни. Він використовується для оцінки рівня економічної безпеки. Система економічної безпеки використовує такі аспекти цього аналізу: порівняння фінансових показників звітного періоду з показниками попереднього періоду; порівняння фінансових показників за кілька попередніх періодів.

Метод фінансових коефіцієнтів. На основі розрахунку співвідношення індивідуальних абсолютних показників. У процесі такого аналізу визначаються різні відносні показники, що характеризують окремі аспекти фінансової діяльності. Він використовується для визначення основних фінансових показників при діагностиці фінансового стану підприємства. Система економічної безпеки використовує такі аспекти такого аналізу: аналіз ліквідності; аналіз фінансової стійкості; аналіз рентабельності; аналіз ділової активності.

Інтегральний аналіз. Дозволяє отримати поглиблену багатofакторну оцінку умов формування окремих агрегованих фінансово-економічних показників. Він використовується для діагностики фінансового стану підприємства.

Факторний аналіз взаємозв'язку фінансово-економічних показників підприємства - передбачає оцінку впливу окремих факторів на показник ефективності. При цьому факторний аналіз може бути як прямим, що передбачає розмежування ефективного показника на складові частини, так і зворотним, коли його окремі елементи об'єднані в загальний ефективний показник, і використовується для визначення загального критерію оцінки стану економічної безпеки при застосуванні ресурсно-функціонального підходу.

Організаційно-економічний механізм функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства є результатом дії системи внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку підприємства, яка відображає складну систему різних економічних зв'язку. При цьому з якісної боку він також виступає визначальним фактором успіху підприємства, будучи інструментом досягнення поставленої мети [3].

На наш погляд, організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства є складовою частиною економічного механізму, який являє собою систему організаційно-економічних методів забезпечення взаємодії організаційних, виробничих, фінансових та економічних процесів на всіх рівнях управління, сприяє збільшенню конкурентних переваг та ефективності підприємства в цілому.

Основною функцією даного механізму підприємства є реалізація процесу розробки, прийняття і виконання управлінських рішень, спрямованих на досягнення поставленої мети підприємства, об'єктом впливу організаційно-економічного механізму є потенціал підприємства, а кінцева мета його функціонування - досягнення ефективних результатів діяльності підприємства. Організаційно-економічна структура механізму управління фінансовою безпекою досліджуваного підприємства включає наступні елементи (рис. 2).

Функціонування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачає адаптацію підприємства до інновацій при дотриманні наступних умов: інновації повинні бути максимально готові до впровадження, стимулом для їх впровадження є необхідність захисту інтересів підприємства; ймовірність отримання позитивного результату при впровадженні нововведень повинна бути високою.

Організаційна складова управління фінансово-економічною безпекою підприємства передбачає склад і підпорядкованість різних елементів, ланок і рівнів управління фінансово-економічною безпекою і наявність необхідного

персоналу, яка має відповідні повноваження для проведення діяльності по захисту фінансово-економічної безпеки.

Рис. 2. Основні елементи організаційно-економічного механізму ФЕБ підприємства

На сучасному етапі система державного нормативно-правового регулювання фінансової безпеки досліджуваного підприємства включає наступні напрямки:

- регламентація порядку формування інформаційної бази управління фінансовою діяльністю підприємства;
- регулювання грошового обігу та форм оплати;
- регулювання кредитних операцій;
- валютне регулювання;
- регулювання інвестиційних операцій;
- регулювання ринку цінних паперів;
- регулювання страхових операцій на фінансовому ринку;
- врегулювання порядку і форм реорганізації підприємств.

- ринковий механізм регулювання фінансової безпеки підприємств [5].

Цей механізм формується в сфері фінансового ринку в розрізі його окремих видів і сегментів. Попит і пропозиція на фінансовому ринку формує рівень і котирування окремих фінансових інструментів, визначає доступність кредитних ресурсів в національній та іноземній валютах, визначає середню норму прибутку на капітал та інше.

Внутрішній механізм управління фінансовою безпекою підприємства.

Система даного механізму формується в рамках самого підприємства, відповідно регламентуючи методичні підходи до розробки управлінських рішень в області забезпечення його фінансової безпеки. В основі формування цього механізму лежить фінансова філософія підприємства.

Система методів управління фінансовою безпекою підприємства. Це набір методів і прийомів, за допомогою яких обґрунтовуються і контролюються конкретні управлінські рішення в різних сферах фінансової безпеки підприємства:

- метод техніко-економічних розрахунків;
- балансовий метод;
- економічні та статистичні методи;
- економіко-математичні методи;
- експертні методи;
- методи дисконтування вартості тощо.

Система інструментів управління фінансовою безпекою підприємства.

Така існуюча система безпеки підприємства складається з наступних договірних зобов'язань, які забезпечують механізм реалізації індивідуальних управлінських рішень в області його фінансової безпеки і закріплюють його фінансові відносини з іншими господарюючими суб'єктами:

- платіжні інструменти (платіжні доручення, чеки, акредитиви та інші);
- кредитні інструменти (кредитні договори, переказні векселі та інші);
- регулювання процедур банкрутства та ліквідації підприємств;
- депозитні інструменти (депозитні договори, депозитні сертифікати та

інші);

- інвестиційні інструменти (акції, інвестиційні сертифікати та інші);
- інструменти страхування (договір страхування, страховий поліс та інші).

Ефективний механізм управління фінансовою безпекою підприємства дозволяє повністю реалізувати стоять перед ним цілі і завдання, сприяє ефективному захисту його фінансових інтересів від загроз внутрішнього і зовнішнього характеру.

В основі механізму управління фінансовою безпекою підприємства лежать системи і методи його планування.

Планування фінансової безпеки - це процес розробки системи планів і планових (нормативних) показників, що забезпечують захист фінансових інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз і створення необхідних фінансових передумов для його сталого зростання в майбутньому. Планування фінансової безпеки підприємства базується на використанні трьох його основних систем:

- довгострокове планування фінансової безпеки підприємства.
- поточне планування фінансової безпеки підприємства.
- оперативне планування фінансової безпеки підприємства [1].

Всі системи планування фінансової безпеки підприємства взаємопов'язані і реалізуються в певному порядку. На початковому етапі цього процесу здійснюється довгострокове планування фінансової безпеки, яке покликане реалізувати стратегічні цілі фінансового розвитку підприємства, а також визначити завдання і параметри поточного планування. У свою чергу, поточне планування фінансової безпеки, формування планових показників по забезпеченню захисту фінансових інтересів підприємства в рамках наступного року, становить основу для розробки і доведення до виконавців оперативних планів бюджетів в усіх напрямках. питання фінансової безпеки.

Використання розглянутих систем і методів планування фінансової безпеки дозволяє підвищити ефективність захисту фінансових інтересів підприємства, забезпечити її цілеспрямованість.

З огляду на вищевикладене, доречно констатувати, що рівень розвитку підприємства знаходиться на задовільному рівні, але поряд з цим є ряд недоліків, зокрема: відсутність служби економічної безпеки; недосконале функціонування механізму системи економічної безпеки; відсутність на підприємстві належного технічного та технологічного обладнання, а також фахівця з економічної безпеки.

Література до розділу 4.1:

1. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: монографія / В. І. Мунтіян. – К. : Вид-во КВІЦ, 2010. – 464 с.
2. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб / В.Л. Ортинський, І.С Керницький, З.Б. Живко. – К.:Правова єдність, 2013. – 544 с.
3. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України : монографія / А. І. Сухоруков. –К: НІПМБ, 2014. – 117 с.
4. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : монографія / М. В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2013. – 141 с.
5. Хлістунова Н. В. Фінансові ризики і платоспроможність підприємств / Н. В. Хлістунова // Актуальні проблеми економіки. – 2013.– № 7(25). – С. 63-68.

